Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo keičiamos Reglamento (ES) 2021/2085, kuriuo pagal programą „Europos horizontas“ steigiamos bendrosios įmonės, nuostatos, susijusios su Lustų bendrąja įmone

(COM(2022) 47 final – 2022/0033 (NLE))

(2022/C 365/07)

Pranešėjas: **Stoyan TCHOUKANOV**

Prašymas pateikti nuomonę	Taryba, 2022 3 16
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2022 6 1
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 6 15
Plenarinė sesija Nr.	570
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	207 / 0 / 5

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1. Puslaidininkiai yra svarbių geopolitinių interesų pagrindas, suteikiantis šalims sąlygas veikti (kariniu, ekonominiu ir pramoniniu požiūriu) ir skatinti skaitmeninę ir ekologinę pertvarką. Jie yra būtini strateginiam ir pramoniniam savarankiškumui užtikrinti.

1.2. Todėl EESRK pritaria strateginiam tikslui padidinti Europos puslaidininkių ekosistemos pajėgumą ir sutinka, kad Europa turi pritraukti investicijas, kad galėtų projektuoti ir gaminti pažangiausius lustus, tačiau mano, kad pajėgumas būtų geriau užtikrintas, jei Europos tyrėjai, inžinieriai ir kvalifikuota darbo jėga būtų skatinami likti Europoje, be kita ko, taikant finansines paskatas ir konkurencingas, palyginti su tuo, kas siūloma Azijoje ir JAV, karjeros galimybes.

1.3. Atsižvelgiant į poreikį skubiai imtis veiksmų, poveikio vertinimas nebuvo atliktas ir nebuvo numatytos viešos konsultacijos internetu. EESRK pasinaudoja šia galimybe pareikšti susirūpinimą dėl to, kad pasiūlyme nėra poveikio vertinimo. EESRK supranta, kad dėl skubių veiksmų reikalaujančios padėties standartinės apimties techninis poveikio vertinimas būtų užtrukęs pernelyg ilgai, tačiau mano, kad Komisija turėjo bent jau pateikti išmaniąją dinaminio modeliavimo matricą, kuri padėtų teisės aktų leidėjams ir pilietinei visuomenei numatyti galimą pasiūlymo poveikį.

1.4. EESRK susirūpinimą dėl Lustų bendrajai įmonei skirto biudžeto dar labiau sustiprina poveikio vertinimo nebuvimas, nes pilietinė visuomenė negali susidaryti nuomonės apie loginį pagrindą arba metodiką, kurią Komisija taiko nustatydama biudžetą. Prie Lustų akto pridėtos finansinės teisės akto pasiūlymo pažymos nepakanka.

1.5. EESRK mano, kad intelektinė nuosavybė yra toks svarbus elementas, leidžiantis kompensuoti ES novatorių investicijas ir mokslinių tyrimų pastangas, tuo pat metu tenkinant vykdytojų ir (arba) naudotojų poreikius, sudaryti sąlygas diegti inovatyvius puslaidininkius ir sukurti tvirtą moderniausią Europos lustų ekosistemą, kad ji turėtų būti paminėta pasiūlymo nuostatose, o ne tik aiškinamajame memorandume, kuris neturi teisiškai privalomo poveikio.

1.6. Siūloma Lustų bendrąja įmone visų pirma siekiama mažinti pramonės srities riziką ir neapibrėžtumą, susijusius su investicijomis į mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklą bei naujas technologijas, dalijantis rizika ir užtikrinant investicijų nuspėjamumą. JAV lustų gamintojas paskelbė planus investuoti iki 88 mlrd. JAV dolerių visoje Europoje vykdant plataus užmojo plėtrą, kuria siekiama sumažinti pasaulinės puslaidininkių tiekimo grandinės disbalansą, ir parodoma teigiama investuotojų reakcija į siūlomą ES lustų aktą.

2. **Įvadas**

2.1. Automobiliai, kompiuteriai, išmanieji telefonai, sveikatos, energetikos, saugumo, ryšių ir pramonės automatizavimo taikomosios programos ir infrastruktūra: pastaraisiais mėnesiais daugelyje sektorių vėluojama pristatyti produktus. To priežastis – puslaidininkių, labai mažų komponentų, kurie naudojami mūsų technologiniuose įrenginiuose, trūkumas.

2.2. Puslaidininkiai yra svarbių geopolitinių interesų pagrindas, suteikiantis šalims sąlygas veikti (kariniu, ekonominiu ir pramoniniu požiūriu) ir skatinti skaitmeninę ir ekologinę pertvarką. Tikėtina, kad Rusijos karas prieš Ukrainą vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu turės daug šalutinių padarinių puslaidininkių pramonei, kuri yra labai svarbus ES skaitmeninio suverenumo prioritetas. Ši situacija turės įtakos neono, paladžio ir C_4F_6 – trijų lustams itin svarbių ir nepakeičiamų medžiagų – gavybai ir gamybai.

2.3. Jungtinės Valstijos dominuoja puslaidininkių kūrimo srityje, be to, 2021 m. sausio mėn. JAV Kongresas priėmė įstatymą „Creating Helpful Incentives to Produce Semiconductors (CHIPS) for America“ (liet. „Naudingų paskatų gaminti puslaidininkius (lustus) Amerikai kūrimo aktas“). Azijos šalių gamyba ypač sutelkta Taivane, kur pagaminama apie 70 proc. visos produkcijos ir 90 proc. technologiškai pažangiausių lustų. Nors dabartinį trūkumą iš dalies lemia COVID-19 pandemija, nereikėtų pamiršti Vašingtono ir Pekino ekonominės konkurencijos svarbos. Šiame ekonominės konkurencijos kontekste Taivanas atsiduria dviejų didžiųjų galių technologinės konkurencijos priešakyje.

2.4. Atsižvelgiant į tai, siūlomo reglamento tikslas – kartu kurti moderniausią Europos lustų ekosistemą, kuri apimtų ir gamybą. Juo iš dalies keičiami dabartiniai pasiūlymai, siekiant remtis Europos stipriosiomis pusėmis ir šalinti likusius trūkumus, sukurti klestinčią puslaidininkių ekosistemą ir atsparią tiekimo grandinę, kartu nustatant priemones, skirtas pasirengti tiekimo grandinės sutrikimams, juos numatyti ir į juos reaguoti.

2.5. Pasiūlymu dėl *Tarybos reglamento, kuriuo keičiamos Reglamento (ES) 2021/2085, kuriuo pagal programą „Europos horizontas“ steigiamos bendrosios įmonės* (toliau – pasiūlymas), papildomas pasiūlymas dėl Lustų akto. Vienas iš siūlomo Lustų akto tikslų – sukurti Europos lustų iniciatyvą, kad būtų remiamas didelio masto pajėgumų stiprinimas. Veiksmai pagal iniciatyvą visų pirma bus įgyvendinami per Lustų bendrąją įmonę, t. y. iš dalies pakeistą ir pervadintą dabartinę Bazinių skaitmeninių technologijų bendrąją įmonę.

2.6. Iš ES biudžeto Europos lustų iniciatyvai bus skirta iki 3,3 mlrd. EUR, įskaitant 1,65 mlrd. EUR pagal programą „Europos horizontas“ ir 1,65 mlrd. EUR pagal Skaitmeninės Europos programą. Iš šios bendros sumos 2,875 mlrd. EUR bus panaudota per Lustų bendrąją įmonę.

3. **Bendrosios pastabos**

3.1. *Žmogiškasis kapitalas*

3.1.1. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad tikslas nėra užtikrinti nepriklausomybę, nes tai nepasiekiamas tikslas, kadangi tiekimo grandinėse su trečiosiomis šalimis išlieka stipri tarpusavio priklausomybė, bet paspartinti strateginio autonomiškumo, technologinio savarankiškumo užsitikrinimo procesą ir reformuoti pasaulinę konkurencijos sistemą stiprinant bendrą ES pramonės politiką.

3.1.2. EESRK pritaria strateginiam tikslui padidinti Europos puslaidininkių ekosistemos pajėgumą ir sutinka, kad Europa turi pritraukti investicijų, kad galėtų projektuoti ir gaminti pažangiausius lustus, tačiau mano, kad pajėgumas būtų geriau užtikrintas, jei Europos tyrėjai, inžinieriai ir kvalifikuota darbo jėga būtų skatinami likti Europoje, be kita ko, taikant, palyginti su tuo, kas siūloma Azijoje ar JAV, konkurencingas finansines paskatas ir konkurencingas karjeros galimybes.

3.1.3. Vienas iš Lustų akto rinkinio tikslų – remti didelio masto pajėgumų stiprinimą investuojant į tarpvalstybinius mokslinius tyrimus, kad būtų galima kurti pažangiausias ir naujos kartos puslaidininkių technologijas, be kita ko, daug dėmesio skiriant startuoliams ir veiklą plečiančioms įmonėms.

3.1.4. Pasiūlyme daug dėmesio skiriama paramai investicijoms į Europos Sąjungoje sukurtą tarpvalstybinę ir atvirai prieinamą mokslinių tyrimų, plėtros ir inovacijų infrastruktūrą. EESRK pažymi, kad siekdama šių tikslų ES turi turėti galimybę pasikliauti žmogiškuoju kapitalu ir tyrėjais, nes jie vieninteliai gali plėtoti ES inovacijų potencialą. EESRK kyla klausimas, kokių konkrečių veiksmų imamasi siekiant užtikrinti, kad ES tyrėjai nesiektų emigruoti iš ES ir kad jie aktyviai dalyvautų numatytame kompetencijos centrų tinkle visoje Europoje?

3.1.5. Tyrėjai ir jaunieji inžinieriai apskritai mano, kad ES nepriklausančiose šalyse atlyginimas ir karjeros galimybės yra geresnės. Todėl EESRK klausia, ar Komisija turi kokių nors su tuo susijusių statistinių duomenų, kurie leistų įvertinti protų nutekėjimo į kitus mokslinių tyrimų ir kompetencijos centrus tendencijas. Užsienio specialistų pripažinimo proceso pagreitinimo programa gali pritraukti papildomų išteklių projektui. Iš esmės pasiūlymo tikslai liks beprasmiai, jei tyrėjai, inžinieriai ir kvalifikuota darbo jėga nenorės dirbti ir būti ES.

3.2. *Poveikio vertinimas*

3.2.1. Atsižvelgiant į neatidėliotiną poreikį imtis veiksmų, poveikio vertinimas nebuvo atliktas ir nebuvo numatytos viešos konsultacijos internetu.

3.2.2. Ir tikrai, skubėti būtina. Nuo 2020 m. pabaigos gamintojai susiduria su komponentų, ypač puslaidininkių, trūkumu. Šį trūkumą lemia veiksnių visuma:

— karantinai, susiję su COVID-19 sveikatos krize, dėl kurios buvo sustabdyta gamyba ir dėl to vėlavo pristatymas,

— klimato sąlygos: didelės sausros Taivane ypač paveikė puslaidininkių gamybą, kuriai reikia daug vandens,

— padidėjusi elektroninės įrangos (kompiuterių ir kt.) paklausa,

— elektrinių transporto priemonių populiarėjimas,

— didėjantis susidomėjimas kriptovaliutų kasyba, kuriai reikalingi iš puslaidininkių sudaryti grafikos procesoriai,

— 5G diegimas, kuriam reikalingi puslaidininkiai periferiniuose įrenginiuose,

— gamyklų automatizavimas, vykdant pramonės 4.0 projektus, kuriuose naudojami puslaidininkiai.

3.2.3. EESRK mano, kad problema yra ne tik būtinybė skubėti, bet ir tai, kad 70 proc. puslaidininkių gamina TSMC ir „Samsung Electronics“. Esant didelei paklausai, jie turi teikti pirmenybę tam tikriems klientams, o naujos gamyklos statyba užtrunka dvejus ar trejus metus ([1]).

3.2.4. EESRK pasinaudoja galimybe pareikšti susirūpinimą dėl to, kad pasiūlyme nėra poveikio vertinimo. 2021 m. balandžio mėn. Europos Komisija paskelbė geresnio reglamentavimo darbotvarkę siekiant „bendromis jėgomis rengti geresnius teisės aktus“ ([2]). Joje įtvirtinamas principas „kiek plius, tiek minus“, kuris nuo 2022 m. taps pagrindine ES politikos ašimi.

3.2.5. EESRK supranta, kad dėl skubių veiksmų reikalaujančios padėties standartinės apimties techninis poveikio vertinimas būtų užtrukęs pernelyg ilgai ir praktiškai būtų buvęs nenaudingas, tačiau mano, kad Komisija turėjo bent jau pateikti išmaniąją dinaminio modeliavimo matricą, kuri padėtų teisės aktų leidėjams ir pilietinei visuomenei numatyti galimą pasiūlymo poveikį.

3.2.6. Poveikio vertinimo nebuvimas neigiamai veikia EESRK galimybę susidaryti nuomonę apie loginį pagrindą arba metodiką, kurią Komisija taiko nustatydama Lustų bendrosios įmonės biudžetą. Prie Lustų akto pridėtos finansinės teisės akto pažymos taip pat nepakanka. Pilietinė visuomenė turi tiksliai ir konkrečiai žinoti, iš kur gaunamas finansavimas ir kam jis skiriamas.

([1]) *Journal du Net*, 2021 11 2

([2]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui *Geresnis reglamentavimas: bendromis jėgomis renkime geresnius teisės aktus* COM/2021/219 final.

3.3. *Intelektinė nuosavybė*

3.3.1. Intelektinė nuosavybė (IN) yra pavojingai daugiareikšmė sąvoka. Bendriausia prasme tai reiškia bet kokias kam nors priklausančias žinias. Pavyzdys yra patentas. Patentu pripažįstama žinių nuosavybė ir nustatomos jų apsaugos sąlygos.

3.3.2. Tačiau puslaidininkių pramonėje ši sąvoka gerai suprantama kaip projektavimo ar patikros vienetas, kuris yra iš anksto supakuotas ir gali būti licencijuojamas. Puslaidininkių IN ir projektavimo IN paprastai yra tas pats ir dažnai vadinama tiesiog IN, IN blokais arba IN branduoliais. Tai yra projektavimo dalis, pvz., procesorius, kuris buvo iš anksto patikrintas ir gali būti įtrauktas į kieno nors kito projektą.

3.3.3. Praktikoje teisinės ir valdymo pastangos, kurių reikia deryboms dėl licencijų, taip pat dažnai viršija IN projektų licencijavimo naudą. Todėl puslaidininkių įmonės dažnai naudojo savo IN patentų forma. Dideliais patentų portfeliais galima pasinaudoti tiek siekiant apriboti konkurenciją, tiek pagerinti savo konkurencinę padėtį suteikiant abipuses licencijas.

3.3.4. Pasiūlymo aiškinamajame memorandume kalbama apie „naudotojų bendruomenių (…) intelektinės nuosavybės (IN)“, minimi IN naudotojai, tačiau nekalbama apie IN teisių turėtojus. Toliau teigiama, kad „kompetencijos centrai sudarys palankesnes sąlygas užtikrinti atvirą, skaidrią ir nediskriminacinę prieigą prie projektavimo infrastruktūros ir bandomųjų linijų bei veiksmingą naudojimąsi jomis“.

3.3.5. Todėl EESRK kelia klausimą, ar „nediskriminacinė prieiga“ reiškia, jog laikomasi esminio standartų patento (ESP) licencijavimo sąžiningomis, pagrįstomis ir nediskriminacinėmis (angl. FRAND) sąlygomis požiūrio. Jei taip, pasiūlymu turėtų būti užtikrintas subalansuotas ir pragmatiškas požiūris į FRAND licencijavimą, kuriame daugiausia dėmesio skiriama didesniam skaidrumui ir rastas visiems priimtinas požiūris, pagal kurį būtų tinkamai atlyginama ES novatoriams, kartu tenkinami įgyvendinančiųjų subjektų ir (arba) naudotojų poreikiai ir sudaromos sąlygos skatinti inovacijas.

3.3.6. Galiausiai, EESRK manymu, ne mažiau svarbu ir tai, kad intelektinė nuosavybė yra toks svarbus elementas siekiant pasiūlymo tikslų, kad jis turėtų būti aiškiai paminėtas pasiūlymo nuostatose, o ne tik aiškinamajame memorandume, kuris neturi teisiškai privalomo poveikio.

Briuselis, 2022 m. birželio 15 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkė
Christa SCHWENG